ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.9

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2021.46.33-37>

Л. Беліченко, ад'юнкт наук-організац. від-ня Військового інституту
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна
ludaua28@ukr.net
ORCID ID 0000-0002-3918-3831

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ "ПСИХОЛОГІЧНА КОРЕКЦІЯ" ТА ЙОГО РОЛЬ І МІСЦЕ В СИСТЕМІ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Питання психологічної допомоги військовослужбовцям, особливо у період ведення бойових дій, дуже актуальне. Одним із видів надання такої допомоги є психологічна корекція. Цивільні психологи у своїй професійній діяльності всебічно використовують всі можливості психологічної корекції при роботі з клієнтами. У контексті психологічного забезпечення ЗСУ ця категорія дедалі відійшла на другий план, що може бути пов'язано з багатьма причинами, які потребують окремого аналізу та висвітлення. Проведено ґрунтовний теоретичний аналіз поняття психологічної корекції та визначені його роль і місце в системі морально-психологічного забезпечення ЗСУ. Проаналізовано керівні документи щодо визначення психологічної корекції, визначено два існуючі напрями психологічної корекції, а саме: усунення негативних наслідків участі в бойових діях (при проведенні заходів психологічної реабілітації) і формування якостей, необхідних для військової служби (у заходах повсякденного психологічного супроводу службової діяльності). Запропоновано додаткові напрями її використання. Визначено принципи відмінності таких понять, як "психологічна корекція", "психологічне консультування" та "психотерапія". Розглянуто підходи цивільних дослідників щодо визначення поняття психологічної корекції, як вітчизняними, так і зарубіжними. Сформульовано власне визначення поняття психологічної корекції, безумовно, з урахуванням специфіки діяльності військових психологів. Висвітлено результати проведеної роботи, які є підґрунтям для подальшої роботи із зазначеною проблематикою, що дає змогу у подальшому розробити методологію використання психологічної корекції на кожному із зазначених етапів при роботі з військовослужбовцями, а також створити навчальну програму для офіцерів-психологів і працівників ЗС України для підвищення їхньої професійної кваліфікації у цьому важливому питанні.

Ключові слова: психологічна корекція, психологічна допомога, військовослужбовці, учасники бойових дій, ЗС України.

Постановка проблеми. У зв'язку з тим, що на території України з 2014 року і по теперішній час триває російська збройна агресія проти України, на вирішення військових конфліктів залучено велику кількість військовослужбовців ЗСУ та військових за призовом під час мобілізації. Разом із набуттям військового досвіду учасники бойових дій зазнають фізичних і психологічних травм. Через це постає актуальне питання щодо розробки дієвих методів психологічного забезпечення службово-бойової діяльності військовослужбовців – учасників бойових дій. Це є беззаперечно важливим фактором для збереження психологічного здоров'я та бойової активності як окремих воїнів, так і військових підрозділів у цілому.

Одним із варіантів вирішення зазначеної вище проблематики є використання психологічної корекції як одного з напрямів діяльності військових психологів. Станом на сьогодні існує достатня кількість наукових досліджень [1–3] і багато інших, практичним результатом яких є запропоновані варіанти психокорекційних програм для роботи з військовослужбовцями – учасниками бойових дій. Ознайомившись із цими роботами доходимо висновку, що ці наукові досягнення розроблені за таким загальним принципом: досліджуються різноманітні негативні психічні наслідки участі в бойових діях і пропонуються деякі варіанти регуляції та/або усунення цих негативних психічних проявів за допомогою методів психологічної корекції, які у більшості випадків не перевірені емпірично. Детально проаналізувавши зазначені роботи і керівні документи, що обумовлюють роботу військових психологів [4–6] ЗСУ, можемо констатувати факт відсутності системного підходу до організації, проведення та використання психокорекційних методів у роботі з військовослужбовцями і взагалі відсутності чіткого місця психологічної корекції серед інших заходів психологічного забезпечення підрозділів ЗСУ.

На нашу думку, вирішення поставлених проблемних питань необхідно починати з визначення поняття та особливостей категорії "психологічна корекція", яку можна буде використовувати в роботі з військовослужбовцями. Цим і зумовлена актуальність обраної теми.

Аналіз останніх публікацій. До проблематики, що пов'язана із наданням психологічної допомоги військовослужбовцям в умовах бойової обстановки та після бою, зверталися як зарубіжні, радянські так і українські вчені, а саме: Р. Абурахманов, Н. Агаєв, В. Алещенко, А. Боченков, О. Караяні, В. Місюра, В. Новиков, В. Попов, Є. Потапчук, О. Сафін, Н. Феденко, О. Хмільяр, С. Чермянин, Д. Вільсон, М. Горовіц, Б. Грін, А. Кардинер, Дж. Келлі, Б. Колодзін, Д. Лінді, Дж. Ротор та інші. Різноманітні проблеми організації та здійснення психологічної допомоги фахівцями, які працюють в екстремальних умовах, розглядали різні автори сучасності: О. Блінов розглядав види та напрями психологічної допомоги психотравмованим військовослужбовцям [7]; Л. Царенко, Т. Вебер, М. Войтович, Л. Гриценко, В. Кочубей, Л. Гридковець вивчали основи реабілітаційної психології, а саме, приділяли значну увагу методам подолання наслідків криз [5]; І. Приходько, І. Ліпатов, Л. Шестопалова всебічно розкрили питання теорії та практики психологічної допомоги [8]; О. Тімченко, Н. Оніщенко, С. Лебедева, В. Христенко та інші займалися теоретичними і практичними питаннями кризової психології [9]; наданням психологічної допомоги сім'ям професійних військовослужбовців приділяли увагу А. Харітонов, Г. Тімченко [10]; психологічну допомогу персоналу організацій в ситуаціях ускладнень і проблем розглядали О. Блінов, П. Криворучко, В. Марченко [11]; В. Стасюк займався питанням оперативної психокорекції станів військовослужбовців та військових колективів: діагностування, комплексного

кські заходи [12, с. 290–303], а також приділяв увагу психологічній допомозі військовослужбовцям у бойовий та післябойовий період [13, с. 137–140]; О. Кокун, Н. Агаєв, І. Пішко, Н. Лозінська, В. Остапчук дослідили особливості психологічної роботи з військовослужбовцями – учасниками АТО на етапі відновлення [14]; організаційними питаннями надання психологічної допомоги військовослужбовцям Національної гвардії України займалися І. Приходько, О. Колесніченко, Я. Мацегора [15, с. 266–287]; Л. Музичко визначала особливості психокорекційної роботи з військовослужбовцями із посттравматичними порушеннями інтелектуальної та емоційно-вольової сфери [16, с. 142–169]; Н. Данілевська – особливості структурних компонентів психологічної підтримки госпіталізованих військовослужбовців, які брали участь в АТО [17, с. 10–13]; Л. Прокоф'єва – психологію посттравматичного стресового розладу у військовослужбовців та шляхи корекції [18, с. 278–289] та інші. Тобто, проаналізувавши останні публікації в контексті обраної тематики, можна зазначити, що питання психологічної корекції у більшості випадків розглядають у загальних межах заходів психологічної допомоги, не приділяючи достатньої уваги її особливостям. Таким чином, спираючись на вищезазначене, можна стверджувати, що питання психологічної корекції військовослужбовців – учасників бойових дій потребує подальшого вивчення, системного підходу до його організації і розробки дієвих методів її реалізації та впровадження у війська.

Мета статті. Провести всебічний аналіз поняття "психологічна корекція" та визначити його роль і місце в системі морально-психологічного забезпечення ЗСУ.

Виклад основного матеріалу. Серед керівних документів ЗСУ існує лише два визначення психологічної корекції, а саме: психологічна корекція – напрям діяльності психологічної служби, який передбачає організований психологічний вплив на військовослужбовців, які мають відхилення від соціальної або психічної норми, з метою усунення несприятливих психічних утворень та формування у них якостей, необхідних для військової служби [6]; цілеспрямований психологічний вплив на військовослужбовця для приведення його психічного стану до норми після виявлення в нього будь-яких психологічних відхилень (неклінічних порушень) та відновлення його здатності до виконання службових обов'язків [5]. В усіх інших військових публікаціях та наукових виданнях спираються на ці два зазначені терміни. Спираючись на зазначені вище визначення, можна виділити два основні **напрями психологічної корекції**: 1) усунення негативних наслідків участі у бойових діях (при проведенні заходів психологічної реабілітації); 2) формування якостей, необхідних для військової служби (у межах заходів повсякденного психологічного супроводу службової діяльності).

У військовій публікації Головного управління по роботі з особовим складом ЗСУ (на сьогодні – Головне управління морально-психологічного забезпечення ЗСУ (ГУ МПЗ ЗС України)), яка затверджена ТВО першого заступника начальника Генерального штабу – Головнокомандувачем ЗСУ від 28.11. 2013 року, термін "психологічна корекція" вживається як один з основних напрямів роботи психолога, інших посадових осіб, спрямованих на подолання негативних психологічних (психоемоційних) станів та відхилень у поведінці людини за допомогою спеціальних заходів психологічного впливу [19]. Цей термін схожий на попередні, але він визначає ще одне проблемне питання – це перелік осіб, які мають право займатися психологічною корекцією з військовослужбовцями, ураховуючи їхній освітній рівень та межі їхньої

компетенції. Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 15.04.2008 р. № 199 "Порядок застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу" чітко визначено, що методи психологічного впливу має право використовувати тільки людина з вищою психологічною освітою. Загалом це питання досить проблемне, оскільки має певні розбіжності з нормативно-правовими актами Міністерства охорони здоров'я та керівними документами ЗСУ, які ускладнюють підготовку і роботу військових психологів та потребують подальшого узгодження. Також у цій військовій публікації ГУ МПЗ ЗС України зазначається: "Змістом психологічної корекції є організація цілеспрямованого впливу на ті чи інші структури психіки для забезпечення повноцінного розвитку і функціонування військовослужбовця з використанням індивідуальної та групової форм роботи, за допомогою методів переконання, навіювання, наслідування, підкріплення та переформулювання". На нашу думку, наведений текст та інший, який представлений у цій публікації, може викликати певні розбіжності з думками сучасних представників наукової та практичної психологічної галузі як у військових, так і цивільних. На жаль, більшість військових публікацій минулих років психологічного змісту відображають радянську систему підходів щодо взаємодії з особовим складом, яка базувалась здебільшого на виховних принципах, методах та підходах. Це ще раз підтверджує необхідність ґрунтовного перегляду психокорекційних заходів, методів і технік та загалом концепції психологічного забезпечення ЗСУ.

Проаналізувавши керівні документи, де представлено визначення "психологічна корекція", доходимо висновку, що окрім зазначених понять, більше ніяких рекомендацій або методів щодо їхнього застосування не прописано. Це може свідчити про те, що такому виду психологічної допомоги, як "психологічна корекція", у ЗСУ приділялася незначна увага, на відміну від цивільних фахівців. На нашу думку, доцільно буде розглянути категорію "психологічна корекція" у поглядах цивільних науковців психологічної галузі та спробувати на цій основі створити категорію "психологічна корекція", яка відповідатиме вимогам і враховувати специфіку діяльності ЗСУ.

У психологічній спільноті досить часто виникають суперечки щодо схожості таких понять, як: *психологічне консультування*, *психологічна корекція* та *психотерапія*. Усі ці терміни належать до різновидів психологічної допомоги, яка передбачає в загальному вигляді (за визначенням О. Тімченко) професійну допомогу психолога з вирішення психологічних проблем людини, що за цією допомогою звернулася (клієнта). На основі аналізу наукових джерел, ми визначили певні відмінності у зазначених вище поняттях. Л. Опанасенко, С. Васківська, Н. Оліфірович, Н. Афанасьєва, Г. Хомич, Р. Ткач, Р. Немов та інші [4] визначають, що *психологічне консультування* – це процес взаємодії між компетентно професійним консультантом та особою (клієнтом), яка потребує психологічної допомоги. Також переважна більшість науковців зазначила, що психолог-консультант повинен допомогти клієнтові дослідити та прояснити свою життєву ситуацію, виявити особистісні ресурси, актуалізувати додаткові сили і здібності за допомогою адекватних методів і засобів.

Ще одним із видів психологічної допомоги є *психотерапія*. Як виявилось, це досить поширений термін, який привернув увагу багатьох науковців. Слід звернути увагу на те, що деякі дослідники пов'язують психотерапію з психокорекцією, що дає нам ще більший інтерес до порі-

вняння двох таких різних, на наш погляд, методів психологічної допомоги. Д. Тьюком перший визначив, що таке психотерапія, роз'яснивши це у двох поняттях, які базуються на перекладі з грецьких слів *psyche* – душа і *therapeia* – турбота, догляд, лікування, тобто психотерапія – це "зцілення душою" чи "лікування душі" [20, с. 10]. Ю. Дем'янов, Дж. Зейг, В. Мьюніон, Дж. Мармор, Х. Строцькою, С. Ледер розглянули психотерапію як процес, ціль якого полягає в тому, щоб викликати зміни у психіці хворої людини з метою її одужання [21, с. 16].

Над питаннями відмінності понять психологічної корекції, психотерапії та психологічного консультування працювали А. Співаковська та Ю. Альошина [21, с. 16]. А. Співаковська визначила, що психотерапія – це система спеціально організованих методів лікування осіб (клієнтів) із невротичними розладами, а психокорекція – це вплив на ще не хворих, але вже не здорових осіб, тобто на людей з поведінкою, яка відхиляється від норми, і невротичним реагуванням. Тому, аналізуючи роботу дослідниці, вплив на хвору людину – це психотерапія, а на здорову – психокорекція. Психотерапією займаються лікарі, а психокорекцією – психологи. Психотерапія є методом лікування, а психокорекція – методом профілактики [21, с. 16]. А. Співаковська визначає психокорекцію як спосіб профілактики нервово-психічних порушень [22]. Ю. Альошина представила психологічне консультування як метод для вирішення міжособистісних конфліктів, а психотерапію, – як глибинну особистісну корекцію. Також авторка вказала на суттєву відмінність між цими двома визначеннями, а саме, тривалість надання психологічної допомоги: для психологічної консультації було визначено до 5-6 зустрічей-сеансів, а от для психотерапії було зазначено значно більше часу, тобто це може бути від 5 і більше сесій, і навіть до багатьох років роботи [23, с. 13].

Розглянемо більш детально поняття психологічної корекції. В усіх проаналізованих нами джерелах було зазначено, що поняття "психологічна корекція" уперше використано на початку 70-х років ХХ ст. для визначення групових та індивідуальних форм роботи. Б. Карвасарський визначає психологічну корекцію як спрямований психологічний вплив на певні структури психіки з метою забезпечення повноцінного розвитку та функціонування індивіда [24, с. 592–593]. Термін "психокорекція", наведений у психологічному словнику Б. Мещерякова та В. Зінченка, подається так: оптимізація процесу психічного розвитку особистості шляхом формування психологічних новоутворень, розвитку діяльності та оптимізації

соціальної ситуації розвитку [25, с. 322]. О. Степанов визначає психологічну корекцію як активну діяльність практичного психолога чи інших спеціалістів, спрямовану на подолання порушення тої чи іншої психічної функції в дорослих [26, с. 179]. Т. Яценко обумовлює психокорекцію як шлях аналізу цілісних явищ психіки в єдності свідомого і несвідомого аспектів психіки суб'єкта, стабілізованих у процесі життєдіяльності, що має на меті актуалізацію внутрішнього потенціалу "Я" суб'єкта шляхом розв'язання особистісних проблем [27, с. 20]. І. Дубровіна вважає, що психокорекція – це наука і практика, метою якої є надання психологічної допомоги щодо подолання недостатнього психічного розвитку [28, с. 106], це форма психолого-педагогічної діяльності, спрямована на виправлення таких тенденцій психічного розвитку, які не відповідають гіпотетичній оптимальній моделі нормального розвитку [3]. Г. Бурменська, О. Караванова, А. Лідерс визначають психологічну корекцію як метод психологічного впливу, спрямований на створення оптимальних можливостей і умов розвитку особистісного та інтелектуального потенціалу [29]. Р. Немов – як сукупність прийомів, які використовує психолог для виправлення психіки чи поведінки психічно здорової людини [30].

На думку А. Осипової, психологічна корекція позначається більш поверховим і дискретним психологічним впливом на особистість порівняно з психологічним консультуванням та психотерапією [31, с. 4-5]. Також авторка зауважує, що у психокорекції та психотерапії висуваються подібні вимоги до особистості клієнта і фахівця, який надає допомогу, до рівня його професійної підготовки, кваліфікації та професійних навичок; використовуються однакові процедури і методи; висуваються однакові вимоги; допомога надається в результаті своєрідної взаємодії між клієнтом і фахівцем [31, с. 6]. А. Осипова розглянула специфічні риси психокорекції, серед яких виділила такі [31, с. 7]:

- психокорекція зорієнтована на клінічно здорову особистість, яка має у повсякденному житті певні психологічні труднощі, а також на людей, що бажають змінити своє життя чи ставлять за мету розвиток особистості;
- психокорекційний вплив спрямований на сьогодення та майбуття клієнтів, на розвиток їхньої особистості та зміну поведінки.

Для того, щоб якісно надати визначення терміну "психологічна корекція", яка буде використовуватися військовими психологами у роботі з бійцями, ми розглянули структуру поняття "психологічна корекція", наведену в табл. 1.

Таблиця 1

Структура поняття "психологічна корекція"

Визначення (що це таке?)	Суб'єкт (хто здійснює роботу?)	Об'єкт (із чим працюють?)	Методи (яким чином працюють?)
спрямований психологічний вплив	психолог	певні структури психіки	забезпечують повноцінний розвиток і функціонування індивіда
оптимізація процесу психічного розвитку особистості		особистість	формування психологічних новоутворень, розвиток діяльності та оптимізації соціального стану розвитку
активна діяльність	практичний психолог чи інші спеціалісти	доросла людина	подолання порушення тої чи іншої психічної функції
наука і практика			подолання недостатнього психічного розвитку
форма психолого-педагогічної діяльності		психологічний розвиток	виправлення тенденцій психічного розвитку, які не відповідають гіпотетичній оптимальній моделі нормального розвитку

Закінчення табл. 1

Визначення (що це таке?)	Суб'єкт (хто здійснює роботу?)	Об'єкт (із чим працюють?)	Методи (яким чином працюють?)
метод психологічного впливу		особистість	створення оптимальних можливостей і умов розвитку особистісного та інтелектуального потенціалу
сукупність прийомів	психолог	психічно здорова людина	виправлення психіки чи поведінки
напрямок діяльності	представники психологічної служби	військовослужбовці	організований психологічний вплив, усунення несприятливих психічних утворень, формування якостей, необхідних для військової служби
цілеспрямований психологічний вплив	психолог	військовослужбовець	приведення психічного стану до норми

Таким чином, ґрунтовний аналіз робіт дослідників за вказаною проблематикою дає змогу запропонувати визначення терміну "психологічна корекція", яке буде рекомендовано до застосування в ЗСУ. **Психологічна корекція** – це професійний напрям роботи фахівця (особи, що має вищу психологічну освіту) за допомогою методів психологічного впливу на військовослужбовця з метою формування професійно важливих якостей та навичок (у мирний час або на етапі підготовки), відтворення психологічних функцій, що впливають на боєздатність (під час ведення бойових дій) та відновлення психологічного здоров'я (після участі у бойових діях).

Висновки. Розглянуто один із методів психологічної допомоги, а саме, поняття "психологічна корекція". Проведено ґрунтовний теоретичний аналіз робіт вітчизняних і зарубіжних дослідників, який дав змогу запропонувати власне визначення терміну "психологічна корекція". Також, спираючись на особливості службово-бойової діяльності військовослужбовців у мирний та воєнний час, рекомендовано використовувати методи психологічної корекції в роботі психологів на упродовж трьох етапів: у мирний час або на етапі підготовки, під час ведення бойових дій та після участі у бойових діях. Це надасть можливість військовим психологам ЗСУ якісно й ефективно підготувати військовослужбовців до виконання завдань, які будуть на них покладені на певному етапі.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому планується розробити методологію використання психологічної корекції на кожному із зазначених етапів при роботі з військовослужбовцями, а також створити навчальну програму для офіцерів-психологів і працівників ЗС України для підвищення їхньої професійної кваліфікації у цьому важливому питанні.

Список використаної літератури

- Іванченко О. С. Психокорекція ірраціональної дезадаптивної провину у працівників аварійно-рятувальних підрозділів ДСНС України : дис. ... канд. психол. наук, 19.00.09. Харків, 2019. 188 с.
- Косолапов О. М. Психологічна корекція професійних страхів у працівників рятувальних підрозділів державної служби України з надзвичайних ситуацій : автореф. дис. ... канд. психол. наук, 19.00.09. Харків, 2015. 222 с.
- Дубровина І. В. Рабочая книга школьного психолога : учеб. пособие. Москва : Междунар. педагог. акад., 1995. 376 с.
- Пророк Н., Запорожець О., Креймеер Дж. Основы реабилитационной психологии: преодоления последствий кризиса : навч. посіб. Т. 2. Київ, 2018. 240 с.
- Про затвердження "Положення про психологічну реабілітацію військовослужбовців Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту, які брали участь в антитерористичній операції, здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях чи виконували службові (бойові) завдання в екстремальних умовах" : Наказ Міністра оборони України від 09.12.2015 №702. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0237-16#Text> (Дата звернення: 23.03.2021)
- Про затвердження "Положення про психологічну службу Збройних Сил України : Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від

04.12.2014 № 317. URL: <https://dovidnykmpz.info/psycho/nakaz-heneralnoho-shtabu-zbro-nykh-sy-7/> (Дата звернення: 23.03.2021).

- Блінов О. А. Організація надання психологічної допомоги військовослужбовцям у воєнний час : навч.-метод. посіб. Київ : НАОУ, 2006. 80 с.
- Пасічник В.І., Приходько І.І., Ліпатов І.І., Шестопалова Л.В. Теорія та практика психологічної допомоги : навч. посіб. Харків : Акад. Внутрішніх військ МВС України, 2011. 250 с.
- Тімченко О., Оніщенко Н., Лебедева С., Христенко В. Кризова психологія : навч. посіб. Харків, НУЦЗУ, 2010. 401 с.
- Харитонов А., Тимченко Г. Психологическая помощь семьям профессиональных военнослужащих. Москва : Воен. ун-т, 2002. 302 с.
- Блінов О., Криворучко П., Марченко В. Функції та специфіка роботи практичного психолога : навч. посіб. Київ : КМУ, 2009. 462 с.
- Стасюк В.В. Оперативна психокорекція станів військовослужбовців та військових колективів: діагностування, комплексні заходи // Проблеми екстремальної та кризової психології, 2013. Вип. 14. Ч. І. С. 290–303.
- Стасюк В.В. Психологічна допомога військовослужбовцям у бойовий та післябойовий період // Психологія і суспільство. Психологія діяльності в особливих умовах, 2006. Вип. 2. С. 137–140.
- Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В. Психологічна робота з військовослужбовцями – учасниками АТО на етапі відновлення : метод. посіб. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2017. 282 с.
- Приходько І., Колесніченко О., Мацегора Я. Організаційні питання надання психологічної допомоги військовослужбовцям Національної гвардії України : зб. наук. пр. Нац. акад. держ. Прикордонної служби України // Психологічні науки, 2019. Вип. 1(12). С. 266–287.
- Музичко Л.Т. Психокорекційна допомога молоді з посттравматичними порушеннями інтелектуальної та емоційно-вольової сфери : дис. ... канд. психол. наук, 2018. С. 142–169.
- Данілевська Н. В. Особливості структурних компонентів психологічної підтримки госпіталізованих військовослужбовців, які брали участь в АТО // Медична психологія, 2018. Т. 13, № 1. С. 10–13.
- Прокоф'єва Л. Психологія посттравматичного стресового розладу у військовослужбовців та шляхи корекції. Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. Психологічні, медичні та педагогічні аспекти посттравматичного стресового розладу в умовах війни., 2017. С. 278–289.
- Чепур О. М., Наконечний В. Д., Петухов В. Е. Форми і методи надання психологічної допомоги та здійснення психокорекційної роботи у військових частинах, установах і закладах ЗС України : навч.-метод. посіб. Київ, 2013. 54 с.
- Карвасарский Б.Д., Абабков В.А. Психотерапия : учеб. для студ. мед. вузов. Питер, 2000. 536 с.
- Мушкевич М. І., Чагарна С. Є. Основи психотерапії : навч. посіб. 3-тє вид. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. С. 16
- Спицаковская А. С. Профилактика детских неврозов : пособие. Москва : МГУ, 1988. 200 с.
- Алешина Ю. Б. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование : пособие. 2-е изд. Москва : Класс, 1991. 208 с.
- Карвасарский Б. Д. Психотерапевтическая энциклопедия : посіб. Питер, 1991. 752 с.
- Мещеряков Б. Г., Зинченко В. П. Современный психологический словарь : учеб. пособие. Москва : "Прайм-Евразна", 2007. 490 с.
- Степанов М. Психологічна енциклопедія : посіб. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.
- Яценко Т. Психологічні основи групової психокорекції : навч. посіб. Київ : Либідь, 1996. 264 с.
- Дубровина І. В. Словарь начинающего психолога : учеб. пособие. Питер, 2009. 160 с.
- Бурменская Г. В., Карабанова О. А., Лидерс А. Г. Возрастно-психологическое консультирование. Проблемы психического развития детей : монография. Москва : изд-во МГУ, 1990. 136 с.
- Немов Р. С. Психология. Кн. 3. Психодиагностика. Москва : Владос, 2001. 640 с.
- Осипова А. А. Общая психокоррекция : учеб. пособие. Москва : ТЦ "Сфера", 2002. 510 с.

References

- Ivanchenko O. (2019) Psychocorrection of irrational maladaptive guilt in employees of emergency rescue units of the SES of Ukraine. Unpublished thesis (PhD in Psychology). Kharkiv. [In Ukrainian].
- Kosolapov O. (2015). Psychological correction of professional fears in employees of rescue units of the civil service of Ukraine for emergencies. Unpublished thesis (PhD in Psychology). Kharkiv. [In Ukrainian].
- Dubrovina I. (1995) Workbook of a school psychologist. International Pedagogical Academy, Moscow.
- Prophet N., Zaporozhets O., Kreimeer J. (2018). Fundamentals of rehabilitation psychology: overcoming the effects of the crisis. textbook way. Volume 2. Kyiv. [In Ukrainian]
- On approval of the Regulations on psychological rehabilitation of servicemen of the Armed Forces of Ukraine and the State Special Transport Service who took part in the anti-terrorist operation, took measures to ensure national security and defense, repel and deter armed aggression of the Russian Federation in Donetsk and Luhansk regions or combat) tasks in extreme conditions. (2015). The order of the Minister of Defense of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0237-16#Text>
- On approval of the Regulations on the Psychological Service of the Armed Forces of Ukraine. (2014). Order of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine. URL: <https://dovidnykmpz.info/psycho/nakaz-heneral-noho-shtabu-zbro-nykh-sy-7/>
- Blinov O. (2006). Organization of psychological assistance to servicemen in wartime. Training manual. Kiev: The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovsky. [In Ukrainian].
- Pasichnyk V., Prihodko I., Lipatov I., Shestopalova L. (2011) Theory and practice of psychological care. Tutorial. Kharkiv: Academy of Internal Troops of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. [In Ukrainian].
- Timchenko O., Onishchenko N., Lebedeva S., Khristenko V. (2010). Crisis psychology. Tutorial. Kharkiv: National university of civil defence of Ukraine. [In Ukrainian].
- Kharitonov A., Timchenko G. (2002) Psychological assistance to the families of professional servicemen. Moscow.
- Blinov O., Kryvoruchko P., Marchenko V. (2009). Functions and specifics of a practical psychologist. Tutorial. Kyiv: Kyiv Medical University. [In Ukrainian].
- Stasyuk V. (2013). Operational psychocorrection of the condition of servicemen and military teams: diagnosis, complex measures. Problems of extreme and crisis psychology. (14), Part I, 290-303. [In Ukrainian].
- Stasyuk V. (2006). Psychological assistance to servicemen in the combat and post-war period. Psychology and society. Psychology of activity in special conditions. Issue №2, 137-140. [In Ukrainian].
- Kokun O., Agayev N., Pishko I., Lozinskaya N., Ostapchuk V. (2017). Psychological work with servicemen – participants of anti-terrorist operation at a recovery stage. Methodical manual. Kyiv. [In Ukrainian].
- Prykhodko I., Kolesnichenko O., Matsegora J. (2019). Organizational issues of providing psychological assistance to servicemen of the National Guard of Ukraine. Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Psychological sciences. 1 (12), 266- 287. [In Ukrainian].
- Muzichko L. (2018). Psycho-correctional care for young people with post-traumatic intellectual and emotional-volitional disorders. Unpublished thesis (PhD in Psychology). p.142-169. [In Ukrainian].
- Danilevskaya N. (2018). Features of the structural components of psychological support for hospitalized servicemen who participated in the anti-terrorist operation. Medical Psychology. 1(13), 10-13. [In Ukrainian].
- Prokofieva L. (2017). Psychology of post-traumatic stress disorder in servicemen and ways of correction. Higher education in the context of integration into the European educational space. Psychological, medical and pedagogical aspects of post-traumatic stress disorder in war., 278-289.
- Chepur O., Nakonechny V., Petukhov V. (2013). Forms and methods of providing psychological assistance and psycho-correctional work in military units, institutions and establishments of the Armed Forces of Ukraine. Training manual. Kyiv. [In Ukrainian].
- Karvasarsky B., Ababkov V. (2000). Psychotherapy. Textbook for medical students. Peter.
- Mushkevich M., Chagarna S. (2017). Fundamentals of psychotherapy. Tutorial. (3). Lutsk: Vezha-Druk, p. 16. [In Ukrainian].
- Spivakovskaya A. (1988). Prevention of childhood neuroses: a guide. Moscow: Moscow State University.
- Aleshina Y. (1991). Individual and family psychological counseling. Manual (2). Moscow: Klass.
- Karvasarsky B. (1991). Psychotherapeutic encyclopedia. Manual. Peter.
- Meshcheryakov B., Zinchenko V. (2007). Modern psychological dictionary. Textbook. Moscow: Prime-Euroznak.
- Stepanov M. (2006). Psychological encyclopedia. Manual. Kyiv: Akademvydav. [In Ukrainian].
- Yatsenko T. (1996). Psychological foundations of group psychocorrection. Tutorial. Kyiv: Lybid. [In Ukrainian].
- Dubrovina I. (2009). Dictionary of the beginner psychologist. Peter.
- Burmenskaya G., Karabanova O., Leaders A. (1990) Age-psychological counseling. Problems of mental development of children. Moscow: Moscow State University Publishing House.
- Nemov R. (2001). Psychology. (3), Psychodiagnostics. Moscow: Vlados.
- Osipova A. (2002). General psychocorrection. Moscow: TC "Sphere".

Надійшла до редколегії 30.04.21

L. Belichenko, Postgraduate Stud.
Scientific and Organizational Department of the Military Institute
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
ludaua28@ukr.net
ORCID ID 0000-0002-3918-3831

THE THEORETICAL ANALYSES OF THE DEFINITION OF "PSYCHOLOGICAL CORRECTION" AND IT'S ROLE AND PLACE WITHIN THE SYSTEM OF THE MORAL-PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE

The issue of psychological support to military personnel especially in the course of the conduct of combat activities is exceptionally up to date. One of the many ways of providing such assistance is the psychological correction. Civil psychologists in the course of their professional activity fully use the opportunities of the psychological correction whilst working with clients. In the context of providing psychological support within the Armed Forces of Ukraine this category has been slightly pushed out. This could be related with several reasons that urge for a separate analysis and highlight. This article presents a thorough theoretical analysis of the concept of psychological correction and its role and place within the system of the moral-psychological support of the Armed Forces of Ukraine. The guidelines that present the definitions of psychological correction have been analyzed and this created the possibility to identify the two existing directions of psychological correction, namely the annihilation of the negative consequence of participating in combat activities (within the framework of conducting the measures of psychological rehabilitation) and forming the qualities needed for military service (within the framework of the everyday psychological support of service activities) and additional suggestions in terms of directions of its use. The principle differences of such definitions as "psychological correction" "psychological consultation" and "psychotherapy" have been defined. The approaches on determining the psychological correction by civil researchers have been defined, both by foreign and domestic scientists. Such an analysis has allowed developing a unique definition of psychological correction and most certainly whilst including the peculiarities of the activity of military psychologists. The results of the conducted activities that have been highlighted in the article are the fundament for conducting further activity with the issues mentioned, particularly the ability to develop the methodology of using the psychological correction at every of the mentioned stages whilst working with military personnel, as well as the development of an educational program for psychologist-officers and the employees of the Armed Forces of Ukraine to increase their professional qualification in such an important issue.

Keywords: psychological correction, psychological assistance, combat action participants, Armed Forces of Ukraine.